

БЕЗГРОМАДЯНСТВО В УКРАЇНІ

ДАЙДЖЕСТ • 1 КВАРТАЛ 2024

Напря́м до́помоги осо́бам без гро́мадянства
благоді́йного фонду «ПРА́ВО НА ЗАХИ́СТ»

ЗМІСТ

..... 3

Вступ

3

..... 4

Документування

4

..... 5

Аналіз законодавства

5

..... 7

Судова практика

7

..... 9

Важливі події

9

..... 12

Міжнародні заходи

12

..... 14

Ми у ЗМІ

14

ВСТУП

Експерти Фонду працюють в межах глобальної кампанії IBelong¹ з використання безгромадянства у всьому світі та здійснюють надання правової та інших видів допомоги особам без громадянства та під ризиком безгромадянства з метою розв'язання проблеми безгромадянства та забезпечення прав таких людей в Україні.

Наші бенефіціари — люди, які з різних причин не визнаються громадянами жодної держави світу та не мають документів, що посвідчують особу, громадянство чи статус безгромадянства. Вони належать до вразливих категорій суспільства й потребують допомоги як із документуванням, так і в реалізації інших фундаментальних прав.

Ми надаємо таким людям правову допомогу щодо звернення на процедуру визнання особою без громадянства або встановлення належності до громадянства України та оформлення паспорта громадянина України у випадку наявності права на громадянство України. Окрім цього, з 2024 року бенефіціарам допомагають отримати доступ до медичної допомоги, соціального забезпечення, освіти, працевлаштування тощо.

Наші фахівці працюють в 10 областях України: Київська, Вінницька, Дніпропетровська, Сумська, Львівська, Полтавська, Харківська, Чернівецька, Черкаська, Чернігівська.

¹ Офіційний сайт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, <https://www.unhcr.org/ibelong/>.

ДОКУМЕНТУВАННЯ

З початку 2024 року (станом на 31.03.2024) завдяки правовій допомозі наші бенефіціари отримали:

10

свідоцтв про народження

28

довідок про звернення за визнанням особою без громадянства

13

посвідок на тимчасове проживання

42

паспортів громадянина України

У більшості бенефіціарів часто немає жодних документів, які б могли посвідчити їхню особу, або підтвердити важливі для процедур документування факти з життя людини. Саме тому у кожній справі виникають складнощі щодо встановлення особи заявника та підтвердження його права звернутися на процедуру визнання особою без громадянства або права на громадянство України. Протягом I кварталу 2024 року зберігається тенденція адміністративних перешкод у доступі на звернення за визнанням особою без громадянства або процедуру оформлення паспорта громадянина України.

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА

Для сприяння розв'язанню проблеми безгромадянства в Україні на національному рівні ми здійснюємо аналіз законодавства та його реалізації щодо доступу осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства до процедур документування та належного забезпечення їхніх прав.

Серед іншого протягом I кварталу 2024 року у Верховній Раді України було зареєстровано такі законопроекти, положення яких впливають на правове становище осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства:

№ 10425 від 22.01.2024²

У разі прийняття законопроекту деякі категорії осіб без громадянства та їхні діти втрачають право на набуття громадянства за народженням чи за територіальним походженням, яке вони мають відповідно до чинного Закону України «Про громадянство України». У зв'язку із цим Фонд разом із коаліцією правозахисних організацій направив відповідні зауваження до відповідального Комітету Верховної Ради України з прав людини.³

№ 11006 від 09.02.2024⁴

Проектом Закону пропонується змінити окремі положення Закону України «Про зайнятість населення» та Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» з метою лібералізації процедури

² Проект Закону про деякі питання у сфері міграції щодо підстав і порядку набуття та припинення громадянства України, <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43564>.

³ Позиція Коаліції організацій, які опікуються питаннями захисту прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, щодо проекту Закону України №10425, <https://r2p.org.ua/page/pozytsiia-koalitsii-orhanizatsii-iaki-opikuiutsia-pytanniamy-zakhystu-prav-osib-postrazhdalykh-vnaslidok-zbroinoi-ahresii-proty-ukrainy-shchodo-proiektu-zakonu-ukrainy-pro-deiaki-pytannia-u-sferi-mihr>.

⁴ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо скасування дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43668>.

працевлаштування іноземців та осіб без громадянства в Україні шляхом скасування вимоги отримувати дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства. Оскільки в чинному законі правове регулювання зайнятості деяких категорій осіб без громадянства здійснюється лише в межах зазначеного дозволу, то такі зміни спричинять правову невизначеність щодо права та процедури працевлаштування осіб без громадянства, визнаних Україною, осіб, які звернулись за визнанням особою без громадянства, та осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства.

№ 11022 від 19.02.2024⁵

Проектом Закону пропонується внести зміни до Кримінального кодексу України, доповнивши його статтею 3581, яка встановлює кримінальну відповідальність за введення в оману уповноваженого органу для отримання документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або для визнання особою без громадянства чи визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Проте, беручи до уваги складність ситуації з документуванням зазначених категорій осіб в Україні, встановлення запропонованої кримінальної відповідальності буде становити серйозну перешкоду для часто єдиної можливості ідентифікації заявників (процедури встановлення особи) та відповідно ускладненню доступу до отримання документів, що посвідчують особу, громадянство чи інший правовий статус.

⁵ Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження кримінальної відповідальності за введення в оману уповноваженого органу для отримання документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або визнання особою без громадянства чи визнання біженцем, або особою, яка потребує додаткового захисту, <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43718>.

СУДОВА ПРАКТИКА

Під час надання правової допомоги щодо здійснення процедури визнання особою без громадянства було виявлено законодавчу проблему оформлення посвідки на тимчасове проживання певними категоріями осіб без громадянства, визнаних в порядку статті 6–1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Так, під час звернення за оформленням посвідки на тимчасове проживання особи без громадянства, визнані Державною міграційною службою України, щодо яких діють невиконані рішення суду або уповноваженого органу про примусове повернення, примусове видворення, заборону в'їзду або накладення адміністративних стягнень чи наявності майнових зобов'язань, отримують відмову в оформленні посвідки на тимчасове проживання в Україні. Держава спочатку погоджується із незаконністю перебування особи на території України та наявністю адміністративних правопорушень, а потім відмовляє в оформленні необхідних для законного проживання документів і фактично не дає можливості завершити процедуру легалізації в країні.

Зазначена ситуація виникає у зв'язку з тим, що положення Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на

тимчасове проживання, затвердженого постановою КМУ від 25.04.2018 № 322 щодо відмови в оформленні посвідки, суперечать правам процедури визнання особою без громадянства, гарантованим статті 6–1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» щодо надання правового статусу незалежно від законності перебування на території країни.

Наразі наші фахівці працюють з кількома бенефіціарами, яким відмовлено в оформленні посвідки на тимчасове проживання у зв'язку з наявністю невиконаного рішення суду про примусове повернення, видворення чи заборону в'їзду, яке було прийнято ще до існування процедури визнання особою без громадянства. Такі відмови адвокати оскаржують в судовому порядку.

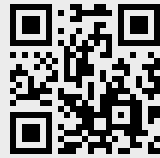
Так, 8.02.2024 Верховний Суд України скасував рішення Державної міграційної служби України про відмову в оформленні (видачі) посвідки на тимчасове проживання, зауваживши:

...суди попередніх інстанцій не взяли до уваги те, що Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» не містить підстав відмови у видачі посвідки на тимчасове проживання, а постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 року № 322, як нормативно-правовий акт, який прийнятий на виконання Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», не може звужувати чи змінювати права, передбачені законом, адже з прийняттям змін, Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» надав можливість звернутися шляхом процедури визнання осіб без громадянства особам незалежно від законності чи не законності перебування на території України...

ВАЖЛИВІ ПОДІЇ

✓ У кінці січня завершився «Базовий курс соціальної, правової та цифрової грамотності для осіб без громадянства у Київській області».

Навчання розпочалося в листопаді 2023 року. У ньому взяли участь 15 бенефіціарів, яких протягом трьох місяців навчали їхніх базових прав, а також способів реалізації основних соціальних та економічних прав, послуг і можливостей ринку праці. Так, у межах курсу було проведено низку освітніх тренінгів та психологічних сесій.

У Києві завершився курс від БФ «Право на захист» для осіб без громадянства

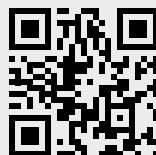

«Ми організували наш курс, аби він дав можливість учасникам набути практичних знань й отримати поштовх до розвитку. Наші бенефіціари бачать своє майбутнє в Україні, вони хочуть отримати український паспорт і посісти гідне місце в суспільстві. Ми ж сподіваємося, що наш курс допоможе їм на цьому нелегкому шляху», — зазначила проєктна менеджерка БФ «Право на захист» Людмила Бован.

Крім того, про курс для осіб без громадянства у своїх публікаціях написали українські ЗМІ

rubryka.com

zmina.info

✓ 31 січня у Києві фахівці Фонду презентували дослідження «Становище осіб без громадянства та можливості реалізації їхніх прав, зокрема в умовах повномасштабної війни в Україні».

Серед учасників заходу були представники Координаційного центру з надання правничої допомоги, Державного центру зайнятості, Уповноваженого Верховної ради України з прав людини, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства економіки України, Мінсоцполітики та неурядових організацій. Під час заходу обговорили проблеми доступу недокументованих осіб, осіб без громадянства до медичної допомоги та реалізації інших прав. Акцентували також на проблематиці дотримання прав таких людей під час евакуації в умовах воєнного стану.

БФ «Право на захист» презентував дослідження «Становище осіб без громадянства та можливості реалізації їхніх прав, зокрема в умовах повномасштабної війни в Україні»

У дослідженні міститься опитування щодо доступу таких осіб (опитано 100 осіб) до медичного обслуговування, працевлаштування, освіти, житла, свободи пересування, соціального забезпечення.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ, % респондентів

МІЖНАРОДНІ ЗАХОДИ

✓ З 26 по 29 лютого 2024 року в Куала-Лумпурі (Малайзія) відбулася Всесвітня конференція з питань безгромадянства, організована Інститутом з питань безгромадянства та інклюзії (Institute on Statelessness and Inclusion), ГО «Громадянство для всіх» (Nationality For All), ГО «Розвиток людських ресурсів для сільських районів Малайзії» (Development of Human Resources for Rural Areas Malaysia), ГО «Сімейні кордони» (Family Frontiers), та за підтримки Комісії з прав людини Малайзії, де керівниця напряму допомоги особам без громадянства Софія Кордонець взяла участь та

розповіла про ситуацію безгромадянства в Україні. Глобальна зустріч об'єднала різні зацікавлені сторони для діалогу та інформування про спільні ініціативи щодо безгромадянства, зосереджені навколо трьох тем: знання, солідарність і зміни.

Всесвітня конференція з питань безгромадянства

✓ З 20 до 24 березня в Аліканте (Іспанія) відбувся перший форум із безгромадянства (Statelessness Awareness Forum), що був ініційований Мережею апатридів (Apatride Network), яка створена особами без громадянства.

SAFE
Statelessness Awareness Forum Europe

«Організатори форуму та більшість спікерів були особами без громадянства з різних країн. Адже дуже важливо не лише працювати, вивчати та викорінювати безгромадянство, а також включати в цей процес осіб без громадянства, прислухатися до їхнього досвіду та потреб. Участь у цьому форумі дала мені можливість подивитися на явище безгромадянства з іншого боку, я отримала натхнення та нові ідеї для того, щоб розвивати спільноти ОБГ (осіб без громадянства — ред.) в Україні. Сподіваюсь, дуже скоро в нас в країні люди, які не мають громадянства, також будуть почувті», — зазначила Софія Кордонець, керівниця напряму допомоги особам без громадянства БФ «Право на захист».

МИ У ЗМІ

✓ *Європейська мережа з питань безгромадянства опублікувала статтю експертів напрому «Права осіб без громадянства в Україні під час воєнного стану».*

Матеріал висвітлює становище осіб без громадянства та недокументованих осіб з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у різних сферах життя. Також вона знайомить із результатами проведеного напрямом дослідження доступу недокументованих осіб, осіб без громадянства до реалізації фундаментальних прав в Україні. Зокрема в статті надано рекомендації щодо покращення становища зазначених категорій людей в Україні:

- надання права на громадянство всім дітям, народженим на території України, незалежно від правового статусу їхніх батьків;
- підвищення обізнаності про безгромадянство як серед державних службовців, так і серед суспільства;
- розроблення рішення для забезпечення доступу до основних державних послуг, як-от медичне обслуговування, соціальний захист або інші невідкладні медичні умови для спрощення доступу до лікування, житла та необхідного догляду для людей без документів, які постраждали внаслідок бойових дій.

Navigating
Limbo: Rights of
stateless people
during the
ongoing war in
Ukraine

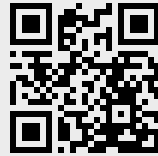
✓ **Сайт «Суспільне Полтава» опублікував історію луганчанина Віктора, який у березні цього року вперше отримав паспорт громадянина України.**

У матеріалі йдеться про допомогу фахівців напрямку 35-річному чоловіку вперше у житті отримати паспорт громадянина України. Через те, що батьки у дитинстві вчасно не зареєстрували його народження, у дорослому віці він не міг самостійно отримати документи.

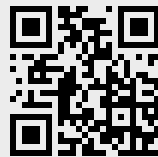
Адвокати Фонду відновили свідоцтво про народження, зібрали всі можливі документи, взяли випуску про навчання з евакуйованої школи, де навчався чоловік. Потім фахівці разом із ним звернулися до суду для того, щоб встановити факти його проживання у підлітковому віці на території України, встановити його особу, адже у Віктора не було жодного документа із фотозображенням.

✓ **Роботу адвокатів щодо надання правової допомоги під час процедури оформлення паспорта громадянина України висвітлили на офіційному сайті Державної міграційної служби України.**

Зокрема опублікували історію 82-річної жінки, яку евакуювали з психоневрологічного інтернату, що розміщений на тимчасово окупованій території. Вона не мала жодних документів. За результатами правової допомоги у підтвердженні народження, встановленні особи та належності до громадянства України адвокати, жінка змогла отримати першу у своєму житті ID-картку — паспорт громадянина України.

На Полтавщині 35-річний чоловік вперше отримав паспорт: чому все життя був без нього

Міграційники видали перший паспорт евакуйованій з Луганщини пенсіонерці

**НАПРЯМ ДОПОМОГИ ОСОБАМ
БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА
БФ «ПРАВО НА ЗАХИСТ»**

+38 044 337 17 63

sta@r2p.org.ua

Більше про нашу діяльність
читайте на сайті

